

Riigikogu
Rahanduskomisjon
Mihhail Stalnuhhin
rahanduskomisjon@riigikogu.ee

Teie: 27.06.2017 nr 1-6/17-60/1

Meie: kuupäev digitaalallkirjas nr
13-2.1 / 04986-1

Teise samba väljamaksete paindlikumaks muutmisega seotud mõjude analüüs

Austatud härra Stalnuhhin

Vastuseks Teie pöördumisele esitame hinnangu Tulundusühistu Tuleva ning Eesti Ametiühingute Keskliidu poolt kevadel kogumispensionide seaduse ja investeerimisfondide seaduse muutmise seaduse eelnõu 427 SE (vastu võetud 14.06.2017) kohta esitatud ettepanekutega osaliselt arvestamiseks väljapakutud lahendusvariandi mõjudele.

Oma hinnangu kujundamisel oleme lähtunud järgmistest olulistest seisukohtadest:

1. Esimest ja teist sammast tuleb vaadelda koos, sest need sambad moodustavad meie riikliku pensionikindlustuse süsteemi. Esimeses sambas on käivitatud suurem reform (vastav eelnõu jõuab Riigikokku menetlemiseks eeldatavalt järgmise aasta kevadel), millega tuleb arvestada ka muudatuste kavandamisel teises sambas.
2. Võimalike muudatuste kaalumisel ei tohi unustada, et esimene ja teine sammas täidavad sama eesmärki – kindlustada inimestele sissetulek nende pensionipõlve lõpuni. Samuti jagavad need sambad finantseerimisallikat. Teise samba loomisel andis riik osa esimese samba rahast erasektori hallata, et eelkõige demograafilist, aga ka poliitilisi riske maandada. Tänu teise samba olemasolule ei sõltu meie pensionisüsteemi kui terviku käekäik ka enam üksi Eesti majanduse arengust ja maksubaasist.
3. Riigikogu võttis äsja vastu teise samba väljamaksete süsteemi arendavad muudatused, mis pole veel saanud jõustuda ja seega on teadmata nende muudatuste mõju ulatus. Uuest aastast jõustuvad seaduse muudatused, mis lubavad teisest sambast pensioni maksta hakata ka investeerimisriskiga pensionilepingute alusel. See loob lisavõimalused inimestele, kes on valmis suurema pensioni saamiseks riske võtma ja jätkama investeerimist ka pensionil olles.
4. Peame paindlikkust teises sambas oluliseks väärtuseks, kuid sellesuunalisi ettepanekuid tuleb hinnata koosmõjus kuludega, mida need pensionisüsteemile tervikuna tekitavad ja keerukusega, mida need inimestele pensioniotsuste langetamisel lisavad.
5. Pension, mille maksmine on meie riiklikule pensionikindlustuse süsteemile jõukohane, on ja jääb ka tulevikus tagasihoidlikuks, mistõttu on eriti oluline, et kogutav sotsiaalmaks ja kogumispension makse ka tegelikult maksimaalselt oma panuse annaksid, et inimestele oleks kindlustatud sissetulek vanaduspõlves.

Lähtudes ülaltoodud seisukohtadest ja arvestades lisas 1 esitatud mõjuhindanguga, soovitame enne teise samba väljamaksete korras täiendavate muudatuste kavandamist esmalt rakendada planeeritud esimese samba reform ja oodata ära suve hakul vastuvõetud teise samba pensioni maksmist puudutavate muudatuste jõustumine ja rakendamine praktikas.

Oleme igati valmis täiendavalt oma seisukohti ja mõjuhindanguid selgitama ja nende üle arutlema.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Toomas Tõniste
Rahandusminister

Kertu Fedotov 611 3048
kertu.fedotov@fin.ee

Tõnu Lillelaid 611 3786
Tonu.lillelaid@fin.ee

Teise samba väljamaksetes paindlikkuse suurendamiseks pakutud kompromisslahenduse mõjude analüüs

Pensionisüsteemi eesmärgid

Eesti pensionisüsteem on kolmesambaline ja igal sambal on täita oma roll. Esimese samba ehk riikliku pensionikindlustuse eesmärk on tagada inimestele piisav sissetulek nende pensionipõlves. Pensioni suurusele seab omakorda piirid riigi rahaline võimekus.

Teine sammas ehk kohustuslik kogumispension on loodud toeks riiklikule pensionikindlustusele ja peab andma oma panuse samade eesmärkide saavutamisse. Sarnaselt esimesele sambale seisneb seega ka teise samba roll pensioni adekvaatsuse tagamises ja pikaajalise riski katmises.

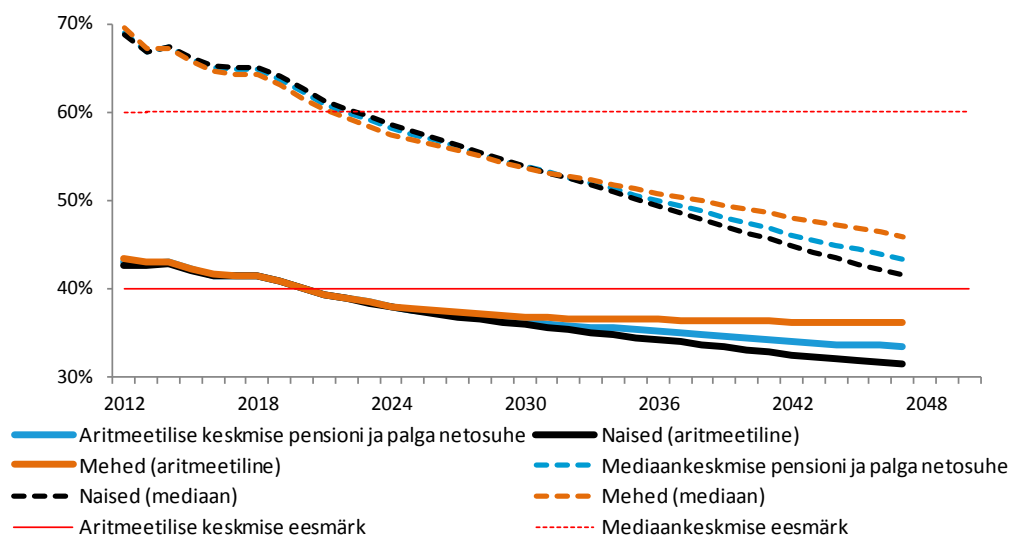
Esimene ja teine sammas koos moodustavad Eesti riikliku (vanadus)pensionikindlustussüsteemi – mõlemad sambad täidavad sama eesmärgi ja jagavad finantseerimisallikat. Inimeste palgalt kogutavast sotsiaalmaksust makstakse esimese samba pensione ja tehakse sissemaksid teise sambasse. Need kaks sammast kokku suudavad pakkuda inimestele vanaduspõlves sissetulekut, mis ulatub keskmiselt vaid 40%-ni keskmisest palgast. Samal ajal on inimeste ootused oma pensioniea sissetuleku suhtes 60–80% tasemel. Et saada oodatud tasemel pensioni, tuleb rohkem raha koguda. Selleks sobivad paljud erinevad säästmiseks ja investeerimiseks mõeldud instrumendid, kuid spetsiaalselt pensioni kogumiseks on loodud täiendav kogumispension ehk kolmas sammas, mille suhtes rakendatakse ka maksusoodustusi. Lisaks sellele, et kolmas sammas pakub võimalusi pensioniea sissetulekute suurendamiseks, on raha väljavõtmise tingimused siin ka väga paindlikud ja ei eelda tingimata klassikalises mõttes pensioni maksmist. Ei esimeses ega teises sambas eluaegse pensioni maksmisest loobumine ja selle asemele ajutise sissetuleku pakkumine ei too pensionisüsteemi raha juurde ega vii inimeste ootusi ja tegelikku olukorda teineteisele lähemale.

Oma eesmärgist lähtuvalt katab teine sammas vaid pikaajalise riski. Et kohustusliku pensionifondi osakud on pärandatavad ning pärijatel on õigus lasta need osakud tagasi võtta ja pärandaja kogutud raha välja võtta, võib öelda, et teine sammas katab teatud osas ka toitjakaotuse riski. Pensioni adekvaatsuse tagamisest ja pikaajalise riski katmisest lähtuvalt on kehtestatud kohustusliku kogumispensioni makse määrad – 2%, mis peetakse kinni inimese palgalt ja 4%, mis liigub sotsiaalmaksust esimese samba asemel teise sambasse. Viidatud osakute pärandamise reeglite tõttu läheb praktikas umbes 15% kogutud rahast pensionisüsteemist välja ja pensioni adekvaatsuse eesmärgi täitmisel ei osale. Selle võrra on väiksemad pensionid, mida esimene ja teine sammas koos pakkuda suudavad. Näiteks meie teisele sambale analoogses Rootsi pensioniskeemis PPM pensioni kogumise faasis pärandamist ei ole, osakuomaniku surma korral jääb tema kogutud raha pensionifondi ja suurendab teiste pensionikogujate pensionivara.

Kui pensioni maksmise kõrval katta teise sambaga ka muid riske, näiteks pakkuda täiendavat ravikindlustust, töövõimetuskindlustust vms, eeldaks see ka täiendava raha suunamist teise sambasse ehk maksemäärade tõstmist või leppimist arvestatavalt väiksema vanaduspensioniga.

Arvestades esimese ja teise samba eesmärke on asjakohane ja mõõdapääsmatu, et ei loobutaks eluaegse pensioni maksmise kohustusest, mille riik inimese ees tema vanaduses võtnud on. Omakorda selleks, et maksta eluaegset pensioni ei ole muid võimalusi, kui pikaajalise riski kogumis katta ja maksta pensioni eluaegse annuiteedina nagu see on teises sambas või kasutada raha pidevat juurdevoolu nagu see on esimeses sambas, kus pensione makstakse riigi jooksvatest vahenditest.

Kuigi inimeste pensionisäästud on üldjuhul suhteliselt väiksed ja oma ootustele vastava pensioni saamiseks tuleks tööl käies täiendavalt raha säästa, ei ole Rahandusministeeriumi hinnangul otstarbekas kohustada inimesi raha koguma, kui kogutavat raha ei ole pensioni maksmiseks tegelikult vaja ja loobutakse eluaegse pensioni maksmisest. Ühtlasi muutuks sotsiaalmaksu suunamine esimese samba asemel, kus seda raha hädasti vaja oleks, teise sambasse küsitavaks, kui me tõdeme, et teisest sambast pensioni maksmiseks piisab tegelikult vähemast. Seepärast ei saa me toetada Tulundusühistu Tuleva tehtud ettepanekuid. Nende väljapakutud mudeli asemel oleks muuhulgas võimalik kaaluda teise samba sissemaksetele lae seadmist ja ülejäänud raha tagasi esimesse sambasse suunamist. Sel juhul suureneksid esimese samba tulud, sest kui teise samba sissemakse jõuab kokkulepitud laeni, laekuks sotsiaalmaks seda ületavas osas edaspidi vaid esimesse sambasse. Kuigi riikliku pensionikindlustuse tulud ja kulud on prognoositavalt pikas perspektiivis tasakaalus, siis asendusmäära hoidmiseks senisel tasemel on siiski vaja leida täiendavaid vahendeid.

Joonis 1. „Netopensioni ja -palga aritmeetiliste keskmiste ning mediaanväärtuste suhted (ilma esimese samba reformita)“

Teine sammas tervikuna on veel noor (15 aastat) ja pole kaugeltki oma täisvõimsust saavutanud. Veel lühem on olnud aeg, mil teisest sambast on ka pensione makstud. Summad, millega teine sammas on seni pensionidesse panustanud, on küll tagasihoidlikud, kuid arvestades nii süsteemi noorust kui asjaolu, et süsteemiga liitusid ka küllaltki eakad inimesed, kel pensioni kogumiseks palju aega ei saanudki jääda, on tulemused kokkuvõttes siiski ootuspärased. Teise samba väljamaksete analüüsi tulemused näitavad, et kui keeruline investeerimiskeskond kõrvale jätta, on väljamaksete korraldus toimunud siiski suhteliselt hästi ja hetkel ei ole alust väita, et pensioni suuruse arvutamisel oleks antud ebaõiglaseid hinnanguid keskmisele oodatavale elueale.

Arvestades üldisi arenguid finantsturgudel on viimasel ajal intressid, mille maksmiseks teise samba pensione pakkuvad elukindlustusseltsid on valmis kohustuse võtma, pidevalt langenud. Käesoleva aasta 14. juunil võttis Riigikogu vastu kogumispensionide seaduse ja investeerimisfondide seaduse muutmise seaduse, mis pakub sellele probleemile lahenduse. Kui seni on pensionileping alati sisaldanud ka intressigarantiid, siis alates 2018. aasta 1. jaanuarist on lubatud sõlmida investeerimisriskiga pensionilepinguid. Pensioni makstakse sellise lepingu alusel endiselt inimese elu lõpuni, kuid pensioniks kogutud raha investeeritakse pensionifondides edasi ja pensioni suurus sõltub sellest, kuidas läheb pensionifondi investeringutel.

Teise samba väljamaksete korralduse analüüsimisel viidi koostöös uuringufirmaga TNS Emor läbi ka kliendiküsitlus, mille käigus selgitati välja teise sambaga liitunud inimeste pensioni saamisega seotud ootused ja koguti tagasisidet pensioni saamise kogemuste kohta. Kuigi läbiviidud küsitluse andmete põhjal eelistavadki eakamad teise sambaga liitunud inimesed valdavalt garanteeritud suuruses pensioni, mida makstakse neile elu lõpuni, oli nende hoiakuline valmidus siduda oma pension osaliselt investeringutega siiski suhteliselt kõrge – ligikaudu veerand oleks valmis siduma oma pensioni investeringutega.

Tõsi, ka fondipensionari puhul investeeritakse kogutud raha pensionifondides edasi ja väljamakse suurus sõltub sellest, kuidas valitud fondi investeringutel läheb. Erinevalt fondipensionist, mis pakub väljamakseid vaid piiratud ajaks, on investeerimisriskiga pensionilepingu puhul tagatud pensioni maksmine surmani.

Kevadel väljapakutud kompromisslahendus

Kogumispensionari väljamaksete eelnõu 472 SE menetlemise ajal pakkus Rahandusministeerium kompromissina välja muudatusettepanekud, mis osaliselt arvestasid ka huvigruppidele laekunud tagasisidet.

Väljapakutud uue lahenduse kohaselt kehtiksid pensioni maksmisel järgmised põhimõtted:

1. Summas, mis jääb 50 ja 200 RPM¹ (ca 8 800 ja 35 200 euro) vahele sõlmitakse eluaegset pensioni pakkuv pensionileping (võib sõlmida ka mitu pensionilepingut, kokku vähemalt summas 200 RPM).
2. Summas, mis jääb 200 ja 700 RPM (ca 35 200 ja 123 160 euro) vahele, makstakse pensioni tähtajalisena, võttes tähtaja määramisel aluseks pensionäri vanusele vastava keskmise oodatava eluea, millele on lisatud kaks aastat.
3. Summas, mis ületab 700 RPM (ületab ca 123 160 eurot) võib lubada raha korraka väljamaksmist.

Seega inimene, kellel on kogutud raha:

1. üle 50 RPM ja alla 200 RPM, sõlmib pensioni saamiseks pensionilepingu ja saab pensioni oma elu lõpuni. Nii on see ka praegu;
2. üle 200 RPM ja alla 700 RPM, sõlmib kõige pealt pensioni saamiseks pensionilepingu, mis tagab talle pensioni maksmise elu lõpuni. Siin on tal valida, kas sõlmida pensionileping summas 200 RPM või suuremas summas. Raha, mis jääb pärast pensionilepingu sõlmimist üle, saab ta välja võtta tähtajalise pensionina. Selleks saab kasutada fondipensionit või sõlmida tähtajalise pensionilepingu (neid võib ka kombineerida);
3. üle 700 RPM, sõlmib kõige pealt pensioni saamiseks pensionilepingu, mis tagab talle pensioni maksmise elu lõpuni. Siin on tal valida, kas sõlmida pensionileping summas

¹ RPM – rahvapensionari määr; 175,94 eurot alates 1. aprillist 2017.

200 RPM või suuremas summas. Raha, mis ületab tal 700 RPM, saab ta korruga välja võtta ja ülejäänud summa (200 ja 700 RPM vahele jääv summa) saab ta välja võtta tähtajalise pensionina. Selleks saab kasutada fondipensionit või sõlmida tähtajalise pensionilepingu (neid võib ka kombineerida).

Kui praegu näevad reeglid ette, et esimese samba pensioni makstakse inimesele elu lõpuni ja sama kehtib teise samba puhul, kuni summani, mis ületab 700 RPM, siis on paindlikkuse suurendamiseks pandud ette, et ülemine piir, mis on 700 RPM tasemel, langeks 200 RPM tasemele. See tähendab, et pension, mida makstakse inimesele elu lõpuni oleks tagatud esimesest sambast ja teisest sambast kuni summani 200 RPM. Kui raha on kogutud rohkem, on juba igäihe enda otsustada, kas 200 RPM ületavas osas võtta elu lõpuni makstav pension või risk, et see raha kulub ära enne inimese elu lõppu.

Teise samba sissemaksetest $\frac{2}{3}$ tehakse riigile laekuvast sotsiaalmaksust, selle võrra on väiksem riikliku pensionikindlustuse eelarve. Et sotsiaalmaksu raha kasutamine teises sambas oleks põhjendatud, peavad väljamaksed teisest sambast olema piisavalt pikale ajaperioodile jaotatud. Seepärast on tehtud ettepanek, et 200 RPM ulatuses makstakse inimesele pensioni tema elu lõpuni ja seda ületavas osas võivad väljamaksed olla tähtajalised, kui tähtaeg määratakse vastavalt keskmisele oodatavale elueale², millele on lisatud kaks aastat. Vastasel juhul oleks õige lahendada pensioni maksmise küsimus selliselt, et teise samba sissemaksetele pannakse lagi ja inimesed saavad seda lage ületavas osas ise korraldada vabatahtlikku pensioniks säästmist ja hiljem seda raha ka muud moodi kasutada kui eluaegse pensionina välja võtta, nagu eespool selgitatud.

Oodatavat eluiga arvestava tähtajalise väljamaksete lahendusena saab kasutada nii fondipensionit, kus väljamakseid tehakse otse pensionifondidest kui ka tähtajalist pensionilepingut kindlustusseltsiga. Nii saaks pensionär valida, kas täiendav pension, mida ta tähtajalisena saama hakkab, oleks muutuva suurusega (kasvaks või väheneks, vastavalt sellele, kuidas investeringutel läheb) või oleks kokkulepitud suuruses (pensionit garanteerib kindlustusselts).

Tabelis 1 on esitatud näide oodatavat eluiga arvestava tähtajaga fondipensionit väljamakse kujunemisest. Sellise fondipensionit puhul määrab oodatav eluiga selle, mitu osakut iga väljamakse tegemisel tagasi võetakse ehk teisisõnu jagatakse pensionärile kuuluvate kõigi II samba osakute arv oodatava elueaga, mida on korrigeeritud kahe lisa-aastaga ja saadakse väljamakstavate osakute arv ühe aasta kohta. Väljamakse täpne suurus kujuneb vastavalt osaku väärtuse muutumisele. Seda, kas pensionär tahab saada pensionit kord aastas, kvartalis või kuus, otsustab ta ise.

Esitatud näites on eeldatud, et pärast eluaegset pensionit pakkuva pensionilepingu sõlmimist

² Keskmist oodatavat eluiga (elada jäänud aastad) avaldab Eesti statistikaamet (avaldatakse iga aasta septembri alguses) ja need andmed on avalikult kättesaadavad. Kui inimene läheb pensionile, ei eeldata siiski temalt oodatava eluea andmete väljaurimist ega arvutuste tegemist. Kui pensionär võtab raha välja fondipensionina, määrab fondipensionit tähtaja Eesti Statistikaameti avaldatud meeste ja naiste (unisex) keskmist oodatavat eluiga arvestades registripidaja (EVK), kes korraldab fondipensionit maksmist. Kui pensionär sõlmib tähtajalise pensionilepingu, määrab eelpool kirjeldatud viisil lepingu tähtaja kindlustusselts, kes pensionit maksma hakkab.

Keskmise oodatava eluea kasutamine ei garanteeri eluaegset pensionit. Selleks, et tähtajalise pensionit maksmisel kasutatav tähtaeg oleks siiski võimalikult adekvaatne, lisatakse keskmisele oodatavale elueale 2 aastat. See võtab arvesse asjaolu, et oodatav eluiga aja jooksul pikeneb ja inimestel, kes alles lähevad pensionile, saabki eluiga olema keskmiselt pikem, kui seda sellel hetkel olemas olevad andmed näitavad. Kui vaadata mineviku andmeid, on näha, et keskmiselt on oodatav eluiga pikenenud 10 aastaga 1 aasta võrra, sama prognoositakse ka tulevikuks.

jääb tähtajalise pensionina välja maksta vastavalt 100 RPM või 200 RPM suurune summa. Kui pensionile minna 63-aastaselt, pakub fondipension eluaegsele pensionile lisaks vastavalt 67,6 euro või 135,2 euro suurust pensioni kuus. Edaspidi võib pensioni suurus nii kasvada kui väheneda, sõltuvalt sellest, kas raha pensionifondis kasvab või väheneb (pensionifondi osaku väärtus kasvab või väheneb). Igal juhul on pensionäril siin oluline teadvustada, et seni, kuni raha on pensionifondis, kaasneb sellega alati ka investeerimisrisk.

Tabel 1. „Oodatava eluea põhjal arvatud fondipension“

Vanus	Oodatav eluiga (2015 andmed)	Fondipensioni tähtaeg (aastat)	Fondipension (EUR kuus)	
			100-RPM (17 600 eurot)	200-RPM (35 200 eurot)
63	19,7	21,7	67,6	135,2
64	19,0	21,0	69,8	139,7
65	18,3	20,3	72,3	144,6
66	17,6	19,6	74,9	149,8
67	16,9	18,9	77,8	155,6
68	16,2	18,2	80,8	161,5
69	15,5	17,5	84,0	167,9
70	14,8	16,8	87,4	174,7

Allikas: Statistikaamet, Rahandusministeeriumi arvutused

Kohustusliku kogumispensioni süsteemi ajalugu on veel lühike ja lähiajal on olukord endiselt selline, kus enam kui pooltel pensionile minevatel inimestel on raha kogutud liiga vähe, et eluaegset pensioni saada (86 000 inimest aastatel 2017–2032). Inimesi, kellel on kogutud raha 50 ja 200 RPM vahele jäävas summas, saab järgmisel viieteistkümnel aastal olema kokku hinnanguliselt 55 500. Nemad hakkavad saama pensioni oma elu lõpuni.

Kui kehtiva seaduse alusel saaksid paindlikumaid väljamaksete võimalusi kasutada lähiaastatel kokku hinnanguliselt umbes 100 inimest, kes suudavad koguda suurema summa kui 700 RPM, siis 200 RPM suuruse läve lisamine toob umbes 3 500 inimest juurde, kellel tekiks nüüd võimalus osa raha tähtajalise pensionina välja võtta.

Kompromisslahenduse mõjud

Kompromisslahendus tagaks küll inimestele pensioni maksmise nende elu lõpuni, kuid seda teise samba puhul siiski piiratud ulatuses (200 RPM ületavat osa ei pea eluaegse pensionina välja võtma). Inimestel, kes on teise sambasse kogunud suurema summa ja kes ei pea oluliseks, et pensioni makstakse neile elu lõpuni, tekiks võimalus osa teise samba rahast teistel tingimustel välja võtta (200 RPM ületav osa).

Alljärgnevalt on hinnatud pakutud kompromisslahenduse mõju esimese ja teise samba pensionidele:

1. Et sotsiaalmaksu raha kasutamine teises sambas oleks endiselt põhjendatud, on ette nähtud, et raha, mida eluaegse pensionina ei pea välja maksta, kataks siiski ka tähtajalise pensionina piisavalt pikka ajaperioodi (keskmine oodatav eluiga + 2 aastat). Et tegemist on keskmise oodatava elueaga, on juba selge, et osa inimesi elab sellest perioodist vähem ja osa rohkem. Et üldiselt kehtib reegel, et jõukamad inimesed elavad

keskmisest kauem, on pakutud muudatuse tagajärjeks, et paljudel inimestel, kes valivad omale tähtajalise pensioni, lõpeb see pension enne kui nad surevad. Seega tuleb neil arvestada sissetuleku kukumisega kõrges vanuses või kasutada täiendavaid meetmeid, et seda riski maandada.

2. Kuivõrd 200 RPM ületava raha osas hakkavad pensionifondivalitsejad pensioni maksmisel elukindlustusseltsidega konkureerima, suureneb konkurents väljamaksete lahenduste pakkumisel.
3. Vaadates inimeste arvu, keda väljapakutud kompromisettepanek potentsiaalselt puudutaks, võib eeldada, et esimestel aastatel jääb enam kui 200 RPM suuruse summa kogunud pensionile minevate inimeste arv umbes 50–100 inimese juurde aastas. Aastatel 2050–2060, mil teine samm saavutab oma täisvõimsuse, ulatub enam kui 200 RPM suuruse summa kogunud pensionäride arv hinnanguliselt umbes veerandini kõigist teise samba pensionäridest. Eeldusel, et käimasolev esimese samba reform hoiab pensionäride arvu stabiilsena, tähendaks see umbes 70–80 tuhandet inimest, kes saavad kompromisettepanekuga kaasnevat suuremat paindlikkust soovi korral kasutada.
4. Teise sambaga liitunud inimeste pensionikonto jääkide prognooside kohaselt puudutab muudatus esimestel aastatel (2018–2020) kokku summat, mis ulatub umbes kolme kuni nelja miljoni euroni aastas. See moodustab umbes 5–6% sõlmitud pensionilepingute kindlustusmaksete summast ehk elukindlustusseltsidesse pensioni maksmiseks minevast rahast. Pikas perspektiivis suureneb see summa kuni 0,5%-ni SKP-st. Andmaks aimu, millises suurusjärgus summadest jutt käib, saab siinkohal võrdluseks tuua näiteks esimese samba pensioni kulu, mis on tulevikus umbes 6–7% SKP-st. Et väljapakutud kompromisettepaneku kohaselt tuleb eluaegseks pensioniks mitte kasutatud raha välja võtta perioodi jooksul, mille määrab keskmine oodatav eluiga selles vanuses (keskmine oodatav eluiga pluss kaks aastat), siis kasutatakse mainitud summast suuremat osa eelduslikult siiski pensioni maksmiseks ja pärandamisele läheks prognoositavalt umbes veerand sellest summast ehk 0,1–0,15% SKP-st.
5. Arvestades, et kompromisettepaneku mõjul suureneb mõnevõrra raha hulk, mis läbi pärimise teisest sambast välja läheb, ja mille võrra jääb teise sambasse vähem raha, kujuneb keskmine pension aastaks 2050 hinnanguliselt umbes viie kuni kahekümne euro võrra väiksem, 2017. aasta vääringus³. Seda on oluline silmas pidada muudatuste planeerimisel esimeses või teises sambas, kus arvestatakse muu hulgas asendusmäära eesmärki (tagada keskmise netopensioni ja netopalga suhe 40% tasemel) ja tehakse prognoose tuleviku asendusmäära hindamiseks.
6. Rohkem kui 200 RPM suuruse summa kogunud inimeste individuaalne esimese ja teise samba netoasendusmäär on igal juhul väiksem kui keskmine (<40%). Seega võivad nende sissetulekud ja tarbimisharjumused pensionil olles oluliselt rohkem kannatada kui madalama palgaga inimestel, kelle individuaalsed asendusmäärad esimesest ja teisest sambast kokku on kõrgemad⁴. Kui kompromisettepanekuga antud võimalusi kasutavad inimesed elavad tegelikult kauem kui keskmine oodatav eluiga pluss kaks aastat ja varem ei ole selle riski katteks raha täiendavalt säästetud, kukub nende inimeste

³ Tegemist on hinnanguga, mis tugineb eluaegse pensionina maksmisele mitte kuuluvatest summadest eelduslikult pärandamise kaudu teisest sambast välja mineva raha mõjul keskmisele teise samba pensionile.

⁴ Teise samba pension on küll sõltuv inimese varasemast sissetulekust, kuid esimese samba pension sisaldab ka baasosa, mis on sõltumata sissetulekust kõigil inimestel ühesugune. Seega saab keskmisest vähem teeninud inimene esimesest sambast pensionina rohkem tagasi kui on olnud tema panus maksude maksmisel, keskmisest rohkem teeninud inimesed aga vähem, sest nemad panustavad kõigile võrdse baasosa finantseerimisse rohkem.

sissetulek fondipensioni lõppedes veelgi.

Kompromisslahenduse mõju sotsiaalsüsteemile tervikuna võib siiski jätta hindamata: et sihtgruppi kuuluvad inimesed saaksid kompromissettepaneku kohaselt nagunii oma esimesest sambast ja teise samba eluaegse pensioni osast pensionina kokku vähemalt 40% keskmisest palgast, võib võtta eelduse, et nad ka oma tähtajalise pensioni lõppedes riigilt täiendavaid toetusi ei vaja.

7. Kui seni on kehtinud põhimõte, et nii esimesest kui teisest sambast makstakse pensione inimese elu lõpuni ja inimestel ei ole kummastki sambast võimalik pensioniraha kiiremini välja võtta, siis pakutud kompromisslahendus asetab teise sambaga liitunud ja mitteliitunud inimesed mõnevõrra ebavõrdsesse olukorda. Need, kes on liitunud teise sambaga ja kogunud suurema summa raha, saavad osa oma sotsiaalmaksu rahast kiiremini välja võtta. Teise sambaga mitte liitunud inimestel ega neil, kes piisavalt suurt summat koguda pole jõudnud, sellist õigust ega võimalust ei ole. Olukorda leevendab mõneti asjaolu, et kompromisslahendus näeb ette tähtajalise pensioni maksmise perioodi jooksul, mis vastab keskmisele oodatavale elueale pluss kaks aastat.
8. Inimesi, kes koguvad raha üle 700 RPM suuruse summa, on väga vähe. Reeglite muutmine seda summat ületavas osas mõjutab seega kokkuvõttes vaid üksikuid inimesi ja statistiline mõju keskmisele pensionile on peaaegu olematu. 700 RPM suuruse läve säilitamine muudab väljamaksete süsteemi aga keerulisemaks.

Jättes kõrvale need olukorrad, kus raha on kogutud liiga vähe, et seda eluaegse pensionina maksta (summa on väiksem kui 50 RPM), on pensionilepingute puhul praegu kaks astet: (i) rahale kuni 700 RPM ühed reeglid ja (ii) rahale, mis 700 RPM ületab, teised reeglid. Kompromisslahendus toob ühe astme juurde: (i) rahale kuni 200 RPM ühed reeglid, (ii) rahale, mis jääb 200 RPM ja 700 RPM vahele, teised reeglid ja (iii) rahale, mis ületab 700 RPM, kolmandad reeglid.

9. Lisaks sellele, et kompromissettepaneku mõjul tuleb arvestada mõnevõrra suureneva raha väljavooluga teisest sambast läbi pärimise, on oluline hinnata ka selle ettepaneku mõju pensionilepingu hinnale. Arvestades kohustusliku kogumispensioni süsteemi ja sellest pensioni maksmise väga lühikest ajalugu, puuduvad kahjuks teist sammast kirjeldavad aegread, et nendele tuginedes hinnanguid anda⁵. Kuivõrd kompromisslahendus muudab 200 RPM-st suurema summa kogunud inimeste jaoks pensionilepingu sõlmimise osaliselt vabatahtlikuks (summa osas, mis ületab 200 RPM), saab hinnangu andmiseks kasutada võrdlust kolmanda samba annuiteetlepingutega, mille sõlmimine on vabatahtlik. Kui lähtuda kolmanda samba kogemusest, siis võib eeldada, et 200 RPM ületavas osas, kus eluaegse pensionilepingu sõlmimine muutub vabatahtlikuks, kujuneks pension umbes 10% väiksem võrreldes pensioniga, mida praegu – olukorras, kus inimestel puudub valikuvõimalus eluaegse ja tähtajalise pensioni vahel – pensionilepingute alusel makstakse⁶. Juhul, kui inimene otsustab mitte kasutada kompromissettepanekus pakutud tähtajalist pensioni ja soovib kogu raha eluaegse pensionina välja võtta, sõlmitakse praktikas siiski üks pensionileping, mitte kahte eraldi lepingut – üks summale 200 RPM ja teine seda ületavale summale. Seega avaldab muutus pensionilepingute portfelli keskmises oodatavas elueas mõju kõigile

⁵ Pensioni on makstud 8 aastat, pensionilepinguid on sõlmitud umbes 5 000 tükki.

⁶ Kui eluaegset pensioni maksva lepingu sõlmimine on vabatahtlik, saab eeldada, et otsuse sellise lepingu sõlmimise kasuks langetavad pigem inimesed, kelle tervis on parem ja kes usuvad end kauem elavat. Nii kujuneks pensionilepingute portfelli selle osa keskmine oodatav eluiga pikem kui see oleks lepingute puhul, mille sõlmimine on kõigile kohustuslik. Sellele vastavalt kujuneks ühel juhul ka pension väiksem kui teisel.

sõlmitavatele pensionilepingutele ja nende alusel hakatakse kõigile maksma natuke väiksemat pensioni kui see seni võimalik on olnud.

10. Kui vaadata erinevaid teise sambasse paindlikkust lisavaid tingimusi kogumise (pärandamine nii pensioni kogumise kui väljamaksmise ajal), siis tervikuna tähendab see seda, et pensionisüsteemist pensionidena väljamakstavad summad vähenevad. Lisaks eespool juba viidatud teise samba keskmist pensioni vähendavatele tingimustele, vähendab keskmist pensioni ka näiteks garantiiperioodi kasutamine pensionilepingutes (tagab pensionäri surma korral pensioni maksmise garantiiperioodi lõpuni tema poolt määratud isikutele). Kui garantiiperiood jätta pensionilepingule lisamata, oleks pension jällegi umbes 10% võrra kõrgem.